

3. Жалай В. Я., Жалай А. В. Концепт «Концепт» як базова одиниця когнітивної лінгвістики і пареміології. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2012. Вип. 28. С. 143–149.
4. Залужна М. В. Лінгвістичні виміри невизначеності: принцип – категорія – поняття – концепт – фрейм. *Нова філологія*. 2014. № 64. С. 34–39.
5. Платонова Н. С. Становление и развития межъязыковых коррелирующих концептов «Glamour» и «Гламур» : дис. канд. ... филол. наук. Москва, 2011. 27 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-278-7-47>

ЛОГІЧНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ ОЗНАКОВИХ СЛІВ

Мединська Н. М.

*доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови та літератури,
проректор з навчально-методичної роботи
Міжнародного економіко-гуманітарного
Університету імені академіка Степана Дем'ячука
м. Рівне, Україна*

Дослідження ознакових слів зумовлено загальним спрямуванням сучасної лінгвістики на комплексне вивчення лексико-граматичних класів слів, які з погляду когнітивної лінгвістики об'єднані поняттям ознаковості [1; 2].

Категорія ознаки як одна з універсальних (семантичних) категорій, детермінована на основі перцептивного досвіду людини в поняттях *якість, ознака, відношення*, як невіддільна від носія (предмета) властивість. Якість є мірою речі, вона абсолютна, а ознака – відносна, але і та, і та невід'ємні від речі – у ній вони об'єктивовані.

Логічна категоризація світу в мові на речі та ознаки лежить в основі класифікації слів на частини мови: субстанція (предмети, речі) формує лексико-граматичний клас іменників. Дієслова і прикметники становлять ядро ознакових слів, до яких долучаються прислівники, числівники з кількісно-предметним значенням, займенникові

прикметники, абстрактні іменники, що перебувають на периферії поля ознаковості.

Предметні слова відрізняються від ознакових лексичною семантикою, системою граматичних категорій, морфологічною парадигмою та синтаксичними функціями, морфемною і словотвірною структурою. У сучасному трактуванні статусу частин мови ознакові слова – це історично вторинні утворення. Їх кваліфіковано на опозиції двох центрів семантичного поля ознаки – атрибутивної та предикативної функцій у прислівній позиції.

Ознаковість як ключове поняття у сфері категоризації реальної дійсності – онтологічний компонент у пізнанні світу являє собою найвищий ступінь категоризації його з поділом на речі (предмети) та ознаки (якості, властивості, відношення). Ознака – це функційно-семантична категорія, концептуально протиставлена категорії *сутності* (речей, предметності). Як і будь-яка поняттєва категорія, категорія *ознаки* є когнітивним відбитком позамовного світу за законами мислення й організації граматичного ладу мови. Вона відображає різні етапи становлення лексичної і граматичної семантики, статусну диференціацію лексико-граматичних класів слів та закріплення за ними первинних синтаксичних функцій у структурі речення.

У структурі слів, що належать до ознакових, обов'язковою наявна сема ознаковості. Онтологічна природа ознаки (квалітативності, або якості, властивості) репрезентована формами слів різних частин мови: атрибутивна ознака – прикметником (у вторинній функції також іншими іменами або й прислівником); динамічна (процесуальна) – дієсловом або іншими частинами мови, що зазнали синтаксичної транспозиції до дієслова; а квалітативна (ознака іншої ознаки) – прислівником. Репрезентована в мовних засобах категорія ознаки як відображення чуттєвого і логічного (раціонального) пізнання конструктів ґрунтується на розподілі предметного світу на речі та його статичні і динамічні ознаки.

Основний статус лексично повнозначних слів базований на протиставленні класу предметних, неознакових слів предикатним, ознаковим. Предметні є носіями предметних значень, вони репрезентують ситуацію у предикативній одиниці – реченні як актанти, визначені предикатом, у функції суб'єкта, об'єкта, адресата, знаряддя чи засобу, локатива, експлікованих відмінковими формами іменників, займенників, субстантивованих слів у їхніх первинних функціях.

До центральних частин мови належать іменник і дієслово, а до периферійних – прикметник і прислівник. Віддалені від центру числівники, що виражають своєрідні ознаки кількісного вияву однорідних предметів (осіб, істот), та займенникові прикметники.

Частиномовна належність слова – не основний критерій віднесеності його до предметного чи ознакового класу. Важливим критерієм розрізнення є також функція слова.

Межі ознакових класів слів нечіткі, оскільки вони об'єднують одиниці із загальним значенням ознаки. До них належать прикметники, дієслова, прислівники, числівники, займенникові прикметники, абстрактні іменники, словосполучення з ознаковою функцією, тобто віднесеність до розряду ознакових слів ґрунтується на функційному принципі і не є внутрішньою сутністю, притаманною слову.

Ядро категорії ознаковості становлять слова, що мають такі риси: семантична елементарність, нерозкладність, унаслідок чого вони можуть виконувати у висловленнях описові функції. Така властивість притаманна прикметникам і прислівникам. На периферії перебувають слова, що мають складнішу семантичну структуру та які можуть залежно від контексту виконувати або описову функцію, або поєднувати її з репрезентацією денотата (числівники, займенникові прикметники).

Функційні вияви ознаковості залежать від настанови, комунікативно-прагматичної мети та способів мовленнєвої реалізації.

Найвиразнішими в українській мові з погляду категорійної спеціалізації є іменник та дієслово. Для них характерна чітко окреслена семантика, набір неоднорідних за граматичним статусом морфологічних категорій і центральна роль у структурі речення. Вони формують семантично елементарні конструкції, структуровані дієслівним предикатом у поєднанні із суб'єктом та підпорядкованими йому актантами.

Семантико-синтаксичну структуру речення сформовано на основі взаємодії двох планів, у першому з яких відображений зв'язок речення з дійсністю, а в другому – зв'язок його з процесом мислення.

Структуру речення визначає предикат, який регламентує кількість і якість предметних актантів і разом із суб'єктом на семантико-синтаксичному рівні представляє предикативну основу, яку заповнюють на формально-граматичному рівні морфологічні форми дієслова й іменника (займенника, субстантивованого слова).

У висловленні мовець може використовувати варіантні моделі конструкцій із тим самим змістом, що є похідними, утворюваними внаслідок синтаксичної деривації. Кожна самостійна частина мови вможливує варіантність аж до поступової зміни функційного призначення у вторинній уже функції. Тому в дослідженні ознакових слів, належних до центральної зони функціонування і до віддалених, периферійних зон, основну увагу зосереджено на їхній первинній функції, але схарактеризовано також і вторинні функції, що відображають особливості ознакових слів.

Література:

1. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения. Москва : Институт языкознания РАН, 1997. 327 с.
2. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Volume I : Theoretical prerequisites. Stanford: Stanford University Press, 1987. 540 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-278-7-48>

LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE UKRAINIAN TRANSLATION OF HISTORICAL REALITIES IN ENGLISH-LANGUAGE ELECTRONIC HYPERTEXTS

Novyk A. S.

Teacher's Assistant

Primary School No. 110 Kazimierz Jeżewski

Warsaw, Polska

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Kyiv, Ukraine

In the process of mass communication, the Internet plays a special role, because its use makes it possible to create operational and universal data exchange systems. At the same time, the strategic importance of information involves not only its textual expression, but also the use of non-verbal means, including sounds and images. It is such information that makes it possible to create, store, process and transmit information, as a result of